છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત.

—: સુરત જીલ્લાનો —

ભૂગોળ શિક્ષક.

I 7-1-1925

સર્વ હક સ્વાધીન

ડિસેમ્બર ૧૯૨૪

14

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

"મુખગણિત શિક્ષક" વગેરેના કર્તા—શાહપોર-સુરત.

કિંમત રૂ ૦-૩-૦ પોષ્ટેજ જુદું

બુકસેલર લલ્લુભાઇ નારણદાસ લીમડાચોક-સુરત.

ગુજરાત શાળાપત્રમાં આપેલી સૂચનાને
—: અનુસરી રચેલો :—

સુરત જિલ્લાનો

"ભૂગોળ શિક્ષક"

રચનાર—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
"મુખગણિત-શિક્ષક" વગેરેના કર્તા.
રચનારનુ ઠેકાણુ—શાહપોર—સુરત.

ડિસેંબર] [સને ૧૯૨૪.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણુ—શાહપોર—સુરત.

પ્રત ૩૦૦૦.

સુરત—બરાનપુરી ભાગળ ભાજીવાળી પોળમા આવેલા શ્રી અનાવિલ બન્ધુ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમા ગોવિંદજી ડાહ્યાભાઈ નાયકે છાપ્યો

કિંમત ત્રણ આના. પોસ્ટેજ જુદુ

ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા વિષે.

શ્રીયુત ભાઇચંદ પુંજાદાસ શાહ,

મહીકાંઠા એજન્સિની ભૂગોળ વગેરેના કર્તા

પોતાના તા ૧૫-૭-૨૫ ના પત્રમાં [illegible]

' ત્રીજા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓને ગુજરાતની ભૂગોળ શીખવા તથા શીખવવા માટે શિષ્ય શિક્ષક બંનેને આ પુસ્તક સાધન રૂપ છે, અને તે બંનેને ઉપયોગી છે, શિક્ષકને નોધ કાઢવાની મહેનત બચે છે, અને વિદ્યાર્થીને શિક્ષકની મદદ વિના ભૂગોળનુ જ્ઞાન મળી શકે તેમ છે એકંદરે આપનો પ્રયાસ જનસમુહને ઘણો આદરણીય અને ઉપયોગી થઇ પડવાનો છે " કિંમત ત્રણ આના

મહેરબાન કાઠિઆવાડ એજંટ ટુ ધ ગવર્નર સાહેબ બહાદુરે હુકમ નં ૪૧૭૧ તા ૨૬-૭-૧૫થી

સુરત જિલ્લાનો

" ભૂગોળ શિક્ષક " ત્રણ આના.

એજન્સિની સર્વ સ્કુલોમાં લાયબ્રેરી માટે મંજુર કર્યો છે

પ્રસ્તાવના.

ગુજરાતી પ્રાથમિક શાળાના ત્રીજા ધોરણમા "જિલ્લા અથવા એજન્સિની ભૂતળ અને રાજકીય ભૂગોળ, ઉદ્યોગો, સ્થળો વચ્ચેના વ્યવહારના સાધનો વગેરે સાથે ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળ શીખવવાનુ સરકારી કેળવણી ખાતાએ ઠરાવ્યુ છે" તે મુજબ આ બુકમા નમુના રૂપે સુરત જિલ્લો અને સુરત એજન્સિની પસદગી કરવામા આવી છે જિલ્લાની ભૂતળ અને રાજકીય ભૂગોળની સાથે ઔદ્યોગિક ભૂગોળ, સ્થળો વચ્ચેના વ્યવહારના સાધનોનુ આ બુકમા માર્ગદર્શક વિવેચન કરવામા આવ્યુ છે, જેથી મને ખાતરી છે, કે ભૂગોળના શિક્ષણમા બાળકો પર પડતો ગોખણનો નીરસ અને નિષ્ફળ બોજો દૂર થઇ તેમની કલ્પનાશકિત કેળવાશે, તેમજ કાર્ય કારણનો સબધ જાણી તે ઉપરથી યોગ્ય અનુમાનો તારવવાની શક્તિ કેળવાશે જેથી આગળ જતા બીજા દેશો અને ખંડોની ભૂગોળનુ શિક્ષણ ગ્રહણ કરવામા મુકાબલો કરવાનુ બાળકોને અનુકૂળ થઇ પડશે અને તેથી તેઓ આ વિષયના શિક્ષણમા રસ લેતા થશે એજ તા ૧૫–૬–૧૫.

લિ૦ સેવક,

શાહપોર } છગનલાલ મોતીરામ શાહ.
સુરત. } "મુખગણિત શિક્ષક" વગેરેના કર્તા.

ગુજરાતની સામાન્ય ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના.

કર્તા–છગનલાલ મોતીરામ શાહ શાહપોર–સુરત.

સુરત જિલ્લાનો " ભૂગોળ શિક્ષક "

અનુક્રમણિકા.

સુરત જિલ્લાના ભૂગોળ શિક્ષક માટે

—અભિપ્રાય :—

"ત્રીજા ધોરણના છોકરાને જોઈએ તે ઉપર નજર રાખીને આ નાના પુસ્તકમાં (સુરત જિલ્લાના ભૂગોળ શિક્ષકમાં) હકીકત સારી ભેગી કરી છે, અને તેમને અનુકૂળ થાય એવી સરળ ભાષામાં વર્ણન કર્યું છે

વડોદરા તા. ૮-૭ ૧૯૧૫ હરગોવિંદદાસ દ્વારેકાદાસ કાંટાવાળા.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત.

સુરત જિલ્લાનો "ભૂગોળ શિક્ષક"

સામાન્ય વર્ણન

છોકરાઓ બીજા ધોરણમાં પોતાના તાલુકાની ભૂગોળ શીખી ગયા છે નજીકના બધા મળી આઠ તાલુકા છે **ચોર્યાસી તાલુકાની** ઉત્તરમા જઇએ તો **ઓરપાડ તાલુકો** આવે. ઓરપાડ તાલુકાની પૂર્વમા ગાયકવાડનુ રાજ્ય આવેલુ છે, તે મૂકીને પૂર્વમા જઇએ તો **માંડવી તાલુકો** આવે માડવી તાલુકાની દક્ષિણમા **બારડોલી તાલુકો** આવેલો છે ચોર્યાસી તાલુકાની દક્ષિણમા ગાયકવાડનુ રાજ્ય આવેલુ છે, તે મૂકીને દક્ષિણે જઇએ તો **જલાલપોર તાલુકો** આવે જલાલપોર તાલુકાના દક્ષિણમા **વલસાડ** અને **ચીખલી તાલુકા** આવેલા છે. વલસાડ તાલુકાની દક્ષિણમા **પારડી તાલુકો** આવેલો છે ચોર્યાસી તાલુકાના ઉપરી જેમ મામલતદાર છે, તેમ આ બધા તાલુકાના ઉપરી પણ મામલતદાર છે એ બધા મામલતદારોના ઉપરી કલેક્ટર સાહેબ છે, તે સુરતમા રહે છે

આ આઠ તાલુકા ઉપરાત તેમની પાડોશમા દેશી રાજ્યો આવેલા છે ચીખલી તાલુકાની પૂર્વમા **વાંસદાનુ સંસ્થાન** છે, અને વલસાડ તાલુકાની પૂર્વમા **ધરમપુરનું રાજ્ય** આવેલુ છે વાસદા સસ્થાનની પૂર્વમાં **ડાંગનું રાજ્ય** આવેલુ છે, અને ચોર્યાસી તાલુકામા **સચીનનું રાજ્ય** આવેલુ છે એ ચારે નાના દેશી રાજ્યોના સમૂહપર દેખરેખ રાખવાને સરકાર તરફથી * **પોલિટિકલ એજંટ** રહે છે, તેમના

* દેશી રાજ્યોપર દેખરેખ રાખનાર સરકાર તરફનો અમલદાર

તાબાના મુલકને **સુરત +એજન્સિ** કહે છે આ એજન્સિના પોલિ-ટિકલ એજન્ટ સુરત જિલ્લાના કલેક્ટર સાહેબ છે

કલેક્ટર સાહેબના તાબાના મુલકને ×**"જિલ્લો"** કહે છે આ જિલ્લાનુ નામ સુરત શહેર પરથી **સુરત જિલ્લો** પડયુ છે.

ચોર્યાસી તાલુકાની દક્ષિણ અને પૂર્વમા, ઓરપાડ તાલુકાની પૂર્વમાં, માડવી અને બારડોલી તાલુકાની પશ્ચમા અને ચીખલી તાલુકાના વાયવ્ય કોણમા ગાયકવાડી રાજ્ય આવેલુ છે, પણ તે સુરત જિલ્લાના કલેક્ટર સાહેબને તાબે નથી.

ઇતિહાસ—ઉત્તરે કીમ નદીથી દક્ષિણે દમણગગા, અને પશ્ચિમે અરબી સમુદ્રથી પૂર્વે રાજપીપળા, ખાનદેશ, વાસદા ને ધરમપુર સુધીનો મુલક સુરત અઠ્ઠાવીસી નામે પ્રસિદ્ધ હતો એમાનો આશરે અડધો ભાગ હાલ ગાયકવાડના તાબામા છે, અને બાકીનો અડધો ભાગ સુરત શહેર પરથી **સુરત જિલ્લો** કહેવાય છે

સુરત જિલ્લો ગુજરાતની છેક દક્ષિણમા કીમ અને દમણગગા નદીની વચ્ચે આવેલો છે સુરત જિલ્લાને કીમ નદી ભરૂચ જિલ્લાથી અને દમણગગા નદી થાણા જિલ્લાથી જુદો પાડે છે

સીમા—ઉત્તરે–કીમ નદી ને તેની પેલી મેર ભરૂચ જિલ્લો તથા ગાયકવાડનો મુલક, પૂર્વે–રાજપીપળા, ગાયકવાડ, વાસદા અને ધરમપુરના દેશી રાજ્યો, દક્ષિણે દમણગગા નદી ને થાણા જિલ્લો, પશ્ચિમે–અરબી સમુદ્ર

વિસ્તાર—ચોર્યાસી તાલુકાથી લગભગ સોળગણો છે એટલે

+ નાના દેશી રાજ્યનો જથો ×ઘણા તાલુકા મળીને થએલો કલેક્ટરના તાબાનો મુલક

એનુ ક્ષેત્રફળ ૧૬૫૩ ચોરસ માઇલ છે ઉત્તર દક્ષિણ લંબાઈ ૮૦ માઇલ છે, અને પૂર્વ પશ્ચિમ પહોળાઈ ઉત્તરમા ૬૦ માઇલ અને દક્ષિણમા ૧૫ માઇલ છે

ભાગ:—સુરત જીલ્લો ત્રણ કકડે વહેચાયલો છે (૧) ચોર્યાસી ને ઓરપાડ તાલુકા (૨) માંડવીને બારડોલી તાલુકા (૩) જલાલપોર, ચીખલી, વલસાડ અને પારડી તાલુકા

ઉચાણ—સુરત જિલ્લાની નદીઓનો ઢાળ પૂર્વથી પશ્ચિમનો છે તેથી માંડવી, બારડોલી અને ચીખલી તાલુકાની જમીન દરીઆ કિનારે આવેલા ઓરપાડ ચોર્યાસી, જલાલપોર, વલસાડ અને પારડી તાલુકા કરતા ઉચી છે

* **ડુગરો**—પારનેરા ને +ડુંગરી

+ **ખનીજ**—નદીઓના મુખ આગળથી રેતી અને કાંકરા, ડુંગરમાથી સડક બાંધવાના પથરા, અને માંડવી તાલુકામા અકીકના પત્થર નીકળે છે, વનસાડ પાસે ધરામણામા મીઠુ પાકે છે

નદીઓ.—સુરત જિલ્લાની બધી નદીઓ પૂર્વથી પશ્ચિમમા વહે છે, તેથીજ સુરત જિલ્લાનો ઢાળ પૂર્વથી પશ્ચિમનો છે

(૧) **તાપી**—(×૪૫૦) સાતપુડા પર્વતમાથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે એનાપર માંડવી, કઠોદ, બહુધાન, કુવપાડા, અમરોલી, રાંદેર, સુરત ને ઉમરા છે

---

* જમીન વધીને ઉચી થઈ હોય તેને ટેકરો કહે છે ઉચા ટેકરાને ડુંગરી કહે છે અને મોટી ડુંગરીને ડુંગર કહે છે × સાત નાના ડુંગરો પરથી એ નામ પડયુ + ખાણમાથી નીકળતો પદાર્થ

+ નદીની જમણી તરફના આંકડા નદીની લંબાઈના છે. તે નદીઓની સરખામણી કરવા આપેલા છે, ગોખવાના નથી.

(૨) મિંઢોળા—(૪૦) ખાનદેશ અને સુરત જિલ્લાની વચ્ચેના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે એનાપર બારડોલી, કઠોલી, લાછપોર ને ઉબેર છે

(૩) પૂર્ણા:—(૪૦) ડાંગના જંગલના પૂર્વ ભાગમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. એનાપર બુહારી, નવસારી ને જલાલપોર છે.

(૪) અંબિકા—(૪૦) ડાંગના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે એનાપર ઉનાઇ, મટવાડ, કછોલી ને બીલીમોરા છે.

(૫) ઔરંગા—(૧૨) ધરમપુરના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે એના પર વલસાડ ને કોસંબા છે

(૬) પાર—(૨૦) પુર્વના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે એના પર પારડી, હરીઆ, મગોદ, ને ઉમરસાડી છે

(૭) કોલક—(૧૫) પુર્વના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે એના પર દુકવાડા, બગવાડા ને કોલક છે

(૮) દમણગંગા—(૧૫) પુર્વના ડુંગરમાંથી નીકળી અરબી સમુદ્રને મળે છે. એના પર દમણ છે.

(૯) કીમ—(૭૦) રાજપીપળા ડુંગરમાંથી નીકળી ખંભાતના અખાતને મળે છે એનાપર ઇલાવ, કડોદરા છે, એ બંને ગાયકવાડી છે

(૧૦) કાવેરી—(૧૮) વાસદાના ડુંગરમાંથી નીકળી અંબિકાને મળે છે એનાપર દોણજા, ચીખલી ને વાઘરેચ છે

(૧૧) ખરેરા—ધરમપુરના ડુંગરમાંથી નીકળી અંબિકાને મળે છે.

ખાડીઓ—સેના, કણાઈ, કોથલ ને પરિઆળી

જંગલો—માંડવી તાલુકાનું તથા વાસદા ને ધરમપુરના રાજ્યોનું એમાં વાઘ થાય છે, રીંછ માંડવીના જંગલમાંજ થાય છે

વરસાદ—૩૮ થી ૮૦ ઇંચ વલસાડ, વાસદા ને ધરમપોરના રાજ્યમા ૮૦ ઇંચ અને પારડી તાલુકામા ૧૦૦ ઇંચ વરસાદ પડે છે. દરિયા કિનારે જેટલો વરસાદ પડે છે તેટલો જ્યા જ્યા જગંલો છે ત્યા પણ પડે છે.

આબોહવા—સુરત જિલ્લો-ઉષ્ણકટિબંધમા આવેલો છે છતા દરીઆ કિનારના તાલુકામા અંદરના તાલુકા કરતા તાપ ઓછો પડે છે. પૂર્વ તરફના તાલુકામા શિઆળામા ઠંડી અને ઉનાળામા તાપ વધારે પડે છે માડવી તાલુકામા અને પારડી તાલુકાની પૂર્વમા જગંલો હોવાથી એ બે તાલુકાના હવાપાણી સારા નથી

વનસ્પતિ—ખજુરા, તાડ, આંબા, આમની વડ, લીમડા, પીપળા, જાબુડા, બાવળ, અનનાસ અને ફણસના ઝાડો. જંગલની પેદાશોમા સાગ, સીસમ, ખેર, વાસ ને મધ છે.

ખજુરા ને તાડમાથી તાડી નીકળે છે જેટલી તાડી આ જિલ્લામા વપરાય છે તેટલી હિંદુસ્તાનમા કોઇ ઠેકાણે વપરાતી નથી

જનાવરો—બળદ, ગાય, ભેંસ, ઘોડા, બકરા, ઘેટાં અને ગધેડા. જંગલી જનાવરોમા વાઘ, દીપડા, રીંછ, તરસ, શિઆળ, લોંકડી, સાબર, હરણ ને રોઝ છે સઘળી નદીઓમા માછલા થાય છે કોલક નદીના માછલા વખણાય છે

વસ્તી—૬૫૪,૦૦૦ માણસની છે, એટલે ચોર્યાસી તાલુકાથી ૪ ગણી છે હિંદુની ૫,૬૩૦૦૦, મુસલમાનની ૫૩,૦૦૦, પારસીની ૧૨૧૫૬, જૈનની ૧૧,૭૮૫ એ સિવાય ખ્રિસ્તી, કોળી, દુબળા, ગામતા, ચોધરા ને નાયકડા વગેરેની છે

+ઉષ્ણકટિબંધમા સૂર્યના કિરણ સીધા પડે છે. તેથી તાપ વધારે પડે છે.

ધર્મ—હિંદુ લોક **હિંદુધર્મ** પાળે છે તેમા મુખ્ય શૈવ વૈષ્ણવ, સ્વામીનારાયણ ને કબીરપથી છે

મુસલમાનો **મુસલમાની ધર્મ** પાળે છે, અને હઝરત પેગબર સાહેબને માને છે એમા શીઆ અને સુન્ની એવા બે પથ છે

પારસીઓ **જરસ્થોતી ધર્મ** પાળે છે, અને અગ્નિને પૂજે છે.

અગ્રેજ તથા દેશી ખ્રિસ્તી **ખ્રિસ્તી ધર્મ** પાળે છે, અને ઇસુ ખ્રિસ્તને માને છે

શ્રાવક લોકો **જૈનધર્મ** માને છે, ને તીર્થંકરને પૂજે છે, એમાં શ્વેતાબર ને દિગબર એવા બે પથ છે

ભાષા—હિંદુ અને પારસીઓ **ગુજરાતી**, મુસલમાનો **ઉર્દુ**, અને અગ્રેજ લોક અગ્રેજી બોલી બોલે છે

ધધો—મુખ્ય ધધો **ખેતીનો** છે કેટલાક વેપાર ને **કારીગરી** કરે છે કેટલાક **મજુરી** ને **નોકરી** કરે છે માછી અને ખારવા ખલાસીનુ કામ કરે છે

હુન્નર—રેશમનો ને ખરો ખોટો કસબ વણવાનો, લાકડા સુખડ અને હાથીદાત પર કોતરકામનો, કાપડ વણવાનો, હીંગળોક ને રસકપુર ને મીઠુ બનાવવાનો

જમીન—કાળી, ગોરાટ અને×બેસર એ ત્રણ જાતની છે. કાળી જમીનમા કપાસ, ઘઉં, ડાગર ને જુવાર સારી થાય છે જમીન બહુ રસાળ છે થોડી મહેનતે ઘણો પાક થાય છે, તેથી લોકો શરીરે મજબુત નથી, પણ દરીઆ પાસે હોવાથી સાહસિક છે

ખેતીની પેદાશ—ડાગર, જુવાર, કપાસ, કોદરા, નાગલી, કઠોળ, શેરડી ને કેળા **ડાંગર**—બારડોલી *જલાલપોર, ચીખલી, વલસાડ

× કાળી ને ગોરાટના ગુણવાળી, *નકશામા જગા બતાવવી

ને પારડીમા જુવાર-ચોર્યાસી, ઓરપાડ, માડવી, બારડોલી ને જલાલપોરમા કપાસ-ઓરપાડ, માડવી, બારડોલી ને જલાલપોરમા. કોદરા ને નાગલી-માડવી, ચીખલી, વલસાડ ને પારડીમા. શેરડી-વલસાડ, બારડોલી, જલાલપોર, ચીખલી ને પારડીમા. ઘઉં-ઓરપાડમા.

+ **નિકાસ** — રૂ, અનાજ, તુવેરની દાળ, મહુડા, ગોળ, સાગ, વાસ, ચીટ, રેશમી કાપડ, લુગી ને ફીનખાબ

× **આયાત** —નાળિએર, દોરડા, સોપારી, પત્થર લોઢાનો સામાન, ફરનીચર, કાચ, દારૂ, કોયલા, ખાડ અને વિલાયતી કાપડ

વ્યવહારના માર્ગો —(૧) રેલવે માર્ગ (૨) પાકી ને કાચી સડકનો માર્ગ (૩) દરીઆ કે નદીનો માર્ગ **રેલવે**-(૧) બોમ્બે બરોડા એન્ડ સેન્ટ્રલ-ઇંડિઆ રેલવે (બી બી એન્ડ સી આઇ રેલવે) ( ) ટાપ્ટી વ્હેલી રેલવે (૩) બીલીમોરા કાલા આમ્બા રેલવે

રેલવે —(૧) **બોમ્બે, બરોડા એન્ડ સેંટ્રલ ઇન્ડિઆ રેલવેના** ઉત્તરથી દક્ષિણના સ્ટેશનો-કીમ, સાયણ, ઉતરાણ, સુરત, ઉધના, સચીન, મરોલી. નવસારી, વેડછા, અમલસાડ, બીલીમોરા, ડુંગરી, વલસાડ, પારડી, ઉદવાડા, દમણ

(૨) **ટાપ્ટીવ્હેલીના** પશ્ચિમથી પૂર્વના સ્ટેશનો-ઉધના, નીઓળ, ચલથાણ, ગંગાધરા, બારડોલી, ટીબરવા, મઢી

(૩) **બીલીમોરા કાલાઆંબા રેલવેના** પશ્ચિમથી પૂર્વના સ્ટેશનો-બીલીમોરા, ગણદેવી, કાલવચ, ચોખવી, રાનકુવા, ધોલીકુવા, અનાવલ ને ઉનાઇ

+ બહાર ગામ જતો માલ ×બહારગામથી આવતો માલ.

+ **જંકશન**—ઉધના, બીલીમોરા

પાકી સડક—સુરતથી ઓરપાડ થઇ હાસોટ જવાની, સુરતથી દાંડી જવાની, સુરતથી નવસારી અને ચીખલી જવાની, કીમથી તડકેશ્વર થઇ માડવી જવાની, માડવીથી દેવગઢ જવાની, બીલીમોરાથી ચીખલી થઇ વાસદા જવાની, વલસાડથી ધરમપુર જવાની

×**બંદરો**—ભગવા, સુરત, નવસારી, બીલીમોરા, વલસાડ, ઉમરસાડી, કોલક એમા સુરત, બીલીમોરા ને વલસાડ મુખ્ય છે

જાત્રાના ઠેકાણાં—હિંદુના-ફુલપાડા, ઉમરા, ભીમપોર, મોરા, કુતા, બહુચાન, ને મરસ પારસીનુ-ઉદવાડા

હવાખાવાની જગ્યા-હજીરો (હવે), ડુમસ, ભીમપોર ને તીથલ

પ્રખ્યાત *સ્થળો—સુરત, રાદેર સચીન, ડુમસ, ભીમપોર, ઓરપાડ, સુવાળી, હજીરો, મોરા, મરસ, માડવી, તડકેશ્વર, બહુચાન, બારડોલી, કડોદ, વાલોડ, જલાલપોર, નવસારી બીલીમોરા, અમલસાડ, સીસોદરા, ચીખલી, ખેરગામ, વલસાડ, તીથલ, પારડી, બાનદા, ભગવાડા, કુતા, ઉદવાડા, કોલક, ઉમરસાડી, ઉનાઈ, વાસદા ને ધરમપુર

જિલ્લામાંના મુખ્ય ખાતાં, અધિકારીઓ અને તેમનાં કામકાજ.

રાજરીતિ—જિલ્લામા અંગ્રેજ સરકારે પોતાના રાજ્યનો વહીવટ ચલાવવા માટે નીચે પ્રમાણે જુદા જુદા ખાતા સ્થાપ્યા છે, અને તેના અધિકારીઓ નીમ્યા છે

+જ્યા આગગાડીના રસ્તા મળે છે તે ×નદી કે દરીઆ કાંઠે આવેલુ ગામ કે જ્યાથી ઘણો માલ વહાણ મારફતે આવ જા થતો હોય તે *વિશેષ હકીકત રાજકીય વિભાગોમા જુઓ

(૧) **મહેસુલી ખાતુ**—જિલ્લાનો કારભાર કરનાર મુખ્ય અમલદાર **કલેકટર** સાહેબ છે એમને મદદ કરવાને આસિસ્ટંટ કલેકટરો, ડેપ્યુટી કલેકટરો, એક ડિસ્ટ્રીકટ ડેપ્યુટી કલેક્ટર અને એક હજુર ડેપ્યુટી કલેકટર હોય છે દરેક તાલુકામા તેમને મદદ કરવાને મામલતદાર રાખેલા હોય છે. એ બધા અમલદારો જમીનનુ મહેસુલ ઉઘરાવે છે, અને ફોજદારી નાના ગુનાઓના ઇનસાફ કરે છે જ્યારે ફોજદારી ગુનાનો ઇનસાફ કરે છે ત્યારે તેઓ માજીસ્ટ્રેટ કહેવાય છે

(૨) **ન્યાય ખાતુ**—લેણદેણ સંબંધી તથા મોટા ફોજદારી ગુના જેવા કે ચોરી, ખુન, લુટફાટ, વગેરેનો ઇનસાફ કરવાને જિલ્લામા ન્યાય ખાતાના મુખ્ય અમલદાર **ડિસ્ટ્રીકટ જડજ-સેશન્સ જડજ** હોય છે એમના હાથ નીચે મુન્સફો હોય છે સુરતમા એક સેશન્સ જડજ, ડિસ્ટ્રીકટ જડજ બે મુન્સફો છે, ઓલપાડ ને વલસાડમા એકેક મુન્સફ છે

(૩) **પોલીસખાતું**—ગુના થતા અટકાવવાનુ તથા ગુનેગારોને પકડી તેઓનો ઇન્સાફ કરાવવા માજિસ્ટ્રેટ આગળ રજુ કરેવાનુ કામ જિલ્લાના મુખ્ય અમલદાર **પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટનુ** છે એમને મદદ કરવા ડેપ્યુટી પોલીસ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ, પોલીસ ઇન્સ્પેકટરો અને સબ ઇન્સ્પેકટરો હોય છે

(૪) **બાંધકામ ખાતુ**—સરકારી મકાનો, પૂલો વગેરે બાંધવાનુ તથા સમરાવવાનુ કામ કરનાર જિલ્લામા બાંધકામ ખાતાના મુખ્ય અમલદાર **એકિઝકયુટિવ એન્જીનીઅર છે.** એમની મદદમા ઓવરસિઅરો હોય છે.

(૫) **દવાખાતું**—સરકારી નોકરો તથા ગરીબોને દવા કરવા માટે જિલ્લાના મુખ્ય શહેરમા એક મોટી હોસ્પિટાલ હોય છે તેના

ઉપરી **સિવિલ સર્જન** છે એમના હાથ નીચે આસિસ્ટંટ સર્જન અને હોસ્પિટાલ આસિસ્ટંટો રાખેલા હોય છે સુરતમા બે રાંદેર, ઓરપાડ, માડવી, બારડોલી, કાલીઆવાડી, ચીખલી, બેરગામ, વલસાડ ને પારડીમા એક હોસ્પિટાલ છે

(૬) **કેળવણીખાતુ**—જિલ્લાની પ્રજાની કેળવણી પર દેખરેખ રાખવાને **ડેપ્યુટી એજ્યુકેશનલ ઈન્સપેક્ટર** હોય છે અને એમના તાબામા દરેક તાલુકામા આસિસ્ટંટ ડેપ્યુટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેકટર હોય છે એ સઘળાઓ નિશાળોની પરીક્ષા લે છે, અને દેખરેખ રાખે છે

(૭) **પોસ્ટખાતુ**—સરકારી તથા ખાનગી કાગળો, પારસલો, રૂપીઆ વગેરે લાવવા લઈ જવા માટે દરેક મોટા ગામોમા પોસ્ટઓફિસો હોય છે જિલ્લાના મુખ્ય શહેરમા મોટી પોસ્ટઓફિસ હોય છે તેના ઉપરી **હેડ પોસ્ટ માસ્તર** કહેવાય છે

(૮) **આબકારી ખાતુ**—કેફી ચીજો સરકારની પરવાનગી વગર રોપનાર અથવા વેચનારને પકડી શિક્ષાને માટે માજિસ્ટ્રેટને સોપવાનુ કામ કરે છે એ ખાતાના જિલ્લામા મુખ્ય અમલદાર **આબકારી ઇન્સ્પેકટર** છે

(૯) **કસ્ટમખાતુ**—જળમાર્ગે આવતી ચીજોપર જગાત લેવાનુ કામ કરે છે એ ખાતાના જિલ્લામા મુખ્ય અમલદાર **કસ્ટમ કલેક્ટર** છે.

(૧૦) **જંગલખાતુ**—જંગલો પર દેખરેખ રાખવાનુ કામ કરે છે એ ખાતાના જિલ્લામા મુખ્ય અમલદાર **ફોરેસ્ટ ઓફીસર** છે

(૧૧) **મ્યુનિસિપાલ ખાતુ**—શહેર તથા કસ્બાઓને સાફ રાખવાનુ, પાણી પુરૂ પાડવાનુ, પ્રાથમિક કેળવણી આપવાનુ, સડકો પર પાણી છાટવાનુ, અને રાતે દીવા કરવાનુ વગેરે કામ કરે છે.

એના ઉપરી પ્રેસિડંટ છે. તેમને મદદ કરવાને કમિશનરો, મ્યુનિસિપલ ચીફ્ઓફિસર, સેક્રેટરી વગેરે હોય છે. સુરત, રાંદેર, ને વલસાડમા મ્યુનિસિપાલીટી છે

ઉપર સિવાય જિલ્લામા તાર ખાતુ, રેલવે ખાતુ, મીઠા ખાતુ વગેરે ખાતા હોય છે, અને એ દરેક ખાતાના ઉપરી અમલદારો જુદા જુદા હોય છે.

રાજકીય વિભાગો—સુરત જિલ્લાના આઠ તાલુકા પાડેલા છે તેના નામ નીચે પ્રમાણે છે—

(૧) ચોર્યાસી (૨) ઓરપાડ (૩) માંડવી. (૪) બારડોલી. (૫) જલાલપોર. (૬) ચીખલી. (૭) વલસાડ (૮) પારડી.

---

(૧) *ચોર્યાસી તાલુકો.

આ તાલુકામા ચોર્યાસી ગામ હતા તેથી એ નામ પડયુ છે.

સીમા—ઉત્તરે-ઓરપાડ તાલુકો ને તાપી નદી, પુર્વે-ગાયકવાડનુ રાજ્ય, દક્ષિણે-ગાયકવાડનું રાજ્ય ને મિંઢોળા નદી, પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર તથા ઓરપાડ તાલુકો છે.

નદી—તાપી ને મિંઢોળા +**વસ્તી**—૧,૬૫,૦૦૦ માણસની છે સુરત શહેરની વસ્તી બાદ કરતા તાલુકાની વસ્તી ૫૦,૦૦૦ માણસની છે.

---

* વિશેષ હકીકત સુરત શહેર તથા ચોર્યાસી તાલુકાના "ભૂગોળ શિક્ષક" જેની કિંમત ત્રણ આના છે. તેમા જુઓ

* વસ્તીના આકડા ગોખાવવાના નથી પોતાના તાલુકા કરતા વસ્તી વધારે છે કે ઓછી તે જાણવા માટે છે.

મુખ્ય ગામો—×**સુરત** (૧,૧૪,૨૯૯) તાપી નદીના ડાબા કાંઠા પર જિલ્લાનું મુખ્ય શહેર ને બંદર છે જરી, પાપડી, જમણુ, કીનખાબ, હાથીદાંત ને સુખડના કોતરકામને માટે પ્રખ્યાત છે **રાંદેર**—(૧૦,૫૦) તાપી નદીના જમણા કાંઠાપર આવ્યો છે એમા સુન્ની વહોરાની વસ્તી વધારે છે **કતારગામ**—×તારેશ્વર મહાદેવના દહેરાને માટે તથા પાપડીને માટે પ્રખ્યાત છે **ભાઠા, કુંભારીઆ. ઉમરા**--એમા રામનાથ ઘેલાની જાત્રા ભરાય છે **અમરોલી**—પહેલ વહેલી રેલવે અહીં સુધી થઈ હતી **કાસાડ વરાછા**—અહીં પાણીની ટાકી છે **ફુલપાડા**—એ જાત્રાનુ સ્થળ છે, અહીં હિંદુ લોકો મુડદા બાળે છે તથા બાળે છે **ભીમપોર ને ડુમસ**—એ સચીનના નવાબના તાબામા છે એ બે હવા ખાવાના ઠેકાણા છે **સચીન**-એ નવાબ સાહેબની રાજધાનીનું મથક અને સ્ટેશન છે

સ્ટેશન—ઉતરાણ, સુરત, ઉધના ને સચીન

પેદાશ—રૂ ને જુવાર

વિશેષ હકીકત—આ તાલુકો બધા કરતા નાનો છે આ તાલુકાની દક્ષિણમા ગાયકવાડી રાજ્યમા મરોલી સ્ટેશન છે

---

(૨) ઓરપાડ તાલુકો.

સીમા—ઉત્તરે-કીમ નદી, દક્ષિણે-તાપી નદી ને ચોર્યાસી તાલુકો, પૂર્વે-ગાયકવાડનું રાજ્ય, પશ્ચિમે-ખંભાતનો અખાત છે

નદી—કીમ ને તાપી **ખાડી**—સેના

વસ્તી—આશરે ૬૨,૦૦૦ માણસની છે

× વિશેષ હકીકત સુરત શહેરના ભૂગોળ શિક્ષકમા જુઓ

મુખ્ય ગામો—**ઓરપાડ**—એના ખાડી પર તાલુકાનુ મુખ્ય ગામ છે અહિ મુન્સફ કોર્ટ છે રાંદેરથી ઓરપાડ સુધી પાકી સડક છે **કુડસદ, ભગવા ને દાંડી**—એએ બદરો છે **મુંહાલી**—સુરતથી પશ્ચિમે બાર માઇલ પર બદર છે અહીં અગ્રેજ, વલદા ને ફ્રેચના વહાણો લગારતા હતા **સરસ**—એમાં સિદ્ધનાથ મહાદેવની અને **ભારા**—એમા કુવાની જાત્રા ભરાય છે **હજીરો**—એ હવા ખાવાનુ સ્થળ છે, અહીં દીવાદાડી છે, ગામનું નામ હઉ છે **કીમ ને સાયણ**—એમા કપાસ લોઢવાના જીનો છે

સ્ટેશન—કીમ ને સાયણ

પેદાશ—ઘઉં, જુવાર ને કપાસ

વિશેષ હકીકત—આ તાલુકો બધા તાલુકા કરતા મોટો છે કાળી જમીન હોવા છતા વરસાદ ઓછો પડે છે તેથી ડાગરનો પાક થતો નથી, અને ઘઉ તથા કપાસનો પાક થાય છે.

---

(૩) માંડવી તાલુકો.

આ તાલુકાના સાત ટપ્પા એટલે ભાગ કર્યા છે માડવી, બહુધાન, પાતાલ, દેવગઢ, દઢવાડા, હવેલી અને બારગામ

સીમા—ઉત્તરે-ગાયકવાડનુ રાજ્ય, દક્ષિણે-તાપી નદી ને બારડોલી તાલુકો, પૂર્વે-રાજપીપળા સસ્થાન, પશ્ચિમે-ગાયકવાડનુ રાજ્ય છે

નદી—તાપી અને એને મળનારી વ્રેહ

વસ્તી—આશરે ૫૪,૦૦૦ માણસની છે

મુખ્ય ગામો—**માંડવી**—તાપી નદીપર તાલુકાનુ મુખ્ય ગામ છે એમા હોસ્પિટાલ છે * **બહુધાન**—તાપી નદીપર જાત્રાનુ સ્થળ છે અહીં બાર બાર વરસે જાત્રા ભરાય છે **ઘંટોલી ને તડકેશ્વર.**

---

* બહુધાન્ય ઉપરથી એ નામ પડયુ

પેદાશ—કોદરા, ડાગર, જુવાર, રૂ ને દીવેલી

વિશેષ હકીકત—માડવી, ચીખલી, વલસાડ ને પારડીમા ચોધરા ને નાયકડાની વસ્તી છે, તેથી એ લોકો કોદરા ને નાગલી પકવે છે. જગલને લીધે આ તાલુકાના હવા પાણી ખરાબ છે

વરેલી ગામ આગળ તાપીને વ્રેહ નદી મળે છે દેવગઢ તથા પાતાલમા ડુગરો આવેલા છે અહીંના જગલમા વાઘ, રીંછ થાય છે. ચોમાસામા અશ્વિનીકુમારથી બહુધાન સુધી નાની આગબોટ ફરે છે નદી માર્ગે સુરત વાસ જાય છે

---

(૪) બારડોલી તાલુકો.

સીમા—ઉત્તરે—તાપી નદી ને માડવી તાલુકો, પૂર્વે—ગાયકવાડનુ રાજ્ય, દક્ષિણે—પૂર્ણા નદી, ગાયકવાડનુ રાજ્ય ને જલાલપોર તાલુકો, પશ્ચિમે-ગાયકવાડનુ રાજ્ય છે

નદીઓ—તાપી, મિંઢોળા, પૂર્ણા ને એને મળનારી જાખરી.

વસ્તી—આશરે ૮૫,૦૦૦ માણસની છે

મુખ્ય ગામો—**બારડોલી**—મિંઢોળા નદીપર તાલુકાનુ મુખ્ય ગામ છે **કડોદ**—તાપી નદીપર છે, એમા ઇમારતી લાકડાનો વેપાર ચાલે છે **સરભોણ વાલોડ**-જાખરી નદીપર પેટામહાલ છે, એમા ×મહાલકરી રહે છે **મોતા, વરાડ જુહારી**-પૂર્ણા નદીપર. **ડેગામ વાંકાનેર**—એમા ભાત સારૂ થાય છે **કસવાવ.**

રેલ્વે સ્ટેશન—બારડોલી, ટીંબરવા ને મઢી

પેદાશ—ડાગર, જુવાર, કપાસ ને શેરડી

વિશેષ હકીકત—મોતા આગળ સો ફુટ ઉચો ડુગર છે.

×મામલતદારથી ઉતરતી પકિતનો અમલદાર

(૫) જલાલપોર તાલુકો.

આ તાલુકો પૂર્ણા અને અંબિકા નદીની વચ્ચે આવેલો છે

સીમા—ઉત્તરે-પૂર્ણા નદી, ગાયકવાડનુ રાજ્ય ને બારડોલી તાલુકો, પૂર્વે-ગાયકવાડનુ રાજ્ય, દક્ષિણે-અંબિકા નદી ને ગણદેવી પરગણુ, પશ્ચિમે-અરબી સમુદ્ર છે

નદી—પૂર્ણા અને અંબિકા, એ બંને અરબી સમુદ્રને મળે છે.

ખાડી—કનાઇ **વસ્તી**—આશરે ૮૦,૦૦૦ માણસની છે.

મુખ્ય ગામો—**જલાલપોર**-પૂર્ણા નદીપર તાલુકાનુ મુખ્ય ગામ છે. એની પૂર્વમા ૦ાા માઇલ પર ગાયકવાડનો **નવસારી** કસ્બો છે, ત્યાંનો ગોળ વખણાય છે **મટવાડ કાલીઆવાડી**-એમા હોસ્પિટાલ છે. **અબ્રામા, અમલસાડ, કછોલી, આટ, ખરસાડ, અષ્ટગામ, પનાર સીસોદરા**-એમા કપાસ લોઢવાનો સચો છે

સ્ટેશન—નવસારી, વેડછા ને અમલસાડ.

પેદાસ—જુવાર, ડાગર, રૂ, તલ, શેરડી, અનનાસ, ફણસ ને કેરી.

વિશેષ હકીકત—અમલસાડની આજુબાજુના ગામની જમીન આખા ગુજરાતમા સૌથી વધારે રસાળ છે. આ તાલુકાની જમીન ઘણી રસાળ છે, તેથી આ તાલુકામા વલસાડ તાલુકા સિવાય બીજા તાલુકા કરતા વસ્તી વધારે છે, તથા મોટા ગામો ઘણા છે આ તાલુકામા કેરી, અનનાસ, ફણસ, કેળા ને પીપર સારા થાય છે.

આ તાલુકાની દક્ષિણે અને ચીખલી તાલુકાની પશ્ચિમે ગાયકવાડી ગણદેવી પરગણુ આવેલુ છે, ત્યાંનો ગોળ વખણાય છે. બીલીમોરા જંકશન અને ગણદેવી સ્ટેશન છે વાસણ, કોથા ને વેડછા સચીનના નવાબ સાહેબને તાબે છે.

(૬) ચીખલી તાલુકો

સીમા—ઉત્તરે-અંબિકા નદી ને ગણદેવી પરગણુ, પૂર્વે વાસદાનુ રાજ્ય, દક્ષિણે-ધરમપુરનુ રાજ્ય, પશ્ચિમે—ગણદેવી પરગણુ ને વલસાડ તાલુકો છે

નદી—અંબિકા અને એને મળનારી કાવેરી તથા ખરેરા.

વસ્તી—આશરે ૬૦,૦૦૦ માણસની છે

મુખ્ય ગામો—ચીખલી-કાવેરી નદીપર તાલુકાનુ મુખ્ય ગામ છે. દેગામ ખેરગામ-એમા હોસ્પિટાલ છે **આલીપોર ને અણદેવા.**

સ્ટેશન—ચીખલી ને રાનકુવા

પેદાશ—ડાગર, કોદરા, દીવેલી ને શેરડી

વિશેષ હકીકત—આ તાલુકાની પૂર્વ તરફ ગાયકવાડ, વાસદા ને ધરમપોરના રાજ્યોની હદ મળે છે ત્યા આગળ વાસદાની ઉત્તરે ૬ માઈલ પર અંબિકા નદીપર દેવકી ઉનાઇનો ઉના પાણીનો કુંડ છે. અહીં દર વરસે ચૈત્ર સુદ ૧૫ ની જાત્રા ભરાય છે ઉનાઈ સ્ટેશન છે

---

(૭) વલસાડ તાલુકો.

આ તાલુકો અંબિકા ને પાર નદીની વચ્ચે આવેલો છે

સીમા—ઉત્તરે-અંબિકા નદી ને ગણદેવી પરગણુ, પૂર્વે-ચીખલી તાલુકો ને ધરમપુરનુ રાજ્ય, દક્ષિણે-પાર નદી, પશ્ચિમે-અરબીસમુદ્ર છે

ડુંગરો—ડુંગરી, પારનેરા-એનાપર માતાનુ દહેરૂ છે

નદી—અંબિકા, કાવેરી, ખરેરા, ઔરંગા ને પાર

વસ્તી—આશરે ૯૦,૦૦૦ માણસની છે.

મુખ્ય ગામો—વલસાડ-કાવેરી નદીપર તાલુકાનુ મુખ્ય ગામ

તથા બંદર છે આ બંદરેથી ઇમારતી ને બાળવાના લાકડા, અનાજ, ગોળ ને ઇંટ બહારગામ જાય છે. **છરવાડા, ભદેલી, માલવેણ, ઉંડાચ, બીગરી** કોસંબા-એમા દીવાદાંડી છે **હુરીઆ**

સ્ટેશન--ડુંગરી ને વલસાડ.

પેદાશ—ડાંગર, કોદરા, દીવેલી, નાગલી, ચણા, વાલ, કેરી ને કેળા.

વિશેષ હકીકત—વલસાડની પશ્ચિમમા બે મૈલપર તીથલ હવાખાવાનુ સ્થળ છે ડુંગરી સ્ટેશનથી પશ્ચિમમા એક ગાઉ ઉપર ધારાસણામા મીઠું પાકે છે આ તાલુકામા પાલન નામનુ મોટું તળાવ છે, તેમા કમળના ફૂલ, પોયણી ને શીંગોડા પુષ્કળ થાય છે અંબિકા અને ઔરંગા નદીના કાંઠા પરની જમીન વધારે રસાળ છે.

---

(૮) પારડી તાલુકો.

આ તાલુકો સુરત જિલ્લામા સૌથી દક્ષિણમા પાર ને દમણ-ગંગા નદીની વચ્ચે આવેલો છે

સીમા--ઉત્તરે-પાર નદી, પૂર્વે-ધરમપુરનુ રાજ્ય, દક્ષિણે-દમણગંગા નદી ને પશ્ચિમે અરબી સમુદ્ર છે

નદી—પાર, કોલક, ને દમણગંગા. એ ત્રણે અરબી સમુદ્રને મળે છે કોલક નદીના માછલા વખણાય છે

ખાડી--કોથલ, એ પાર ને કોલક નદીની વચ્ચે આવેલી છે.

વસ્તી—આશરે ૫૮,૦૦૦ માણસની છે

મુખ્ય ગામો—**પારડી**-પાર નદીપર તાલુકાનુ મુખ્ય ગામ છે. **બગવાડા**-કોલક નદીપર છે. અહિં કિલ્લો છે. **કુંતા**-એમાં દર વરસે કુંતેશ્વર મહાદેવની જાત્રા ભરાય છે. **ઉદવાડા**-પારસીઓનુ જાત્રાનુ

ઠેકાણુ છે **કોલક**-કોલક નદીપર બદર છે **ઉમરસાડી**-પાર નદીપર બદર છે (દમણમા ફીરગીનુ રાજ છે)

સ્ટેશન--પારડી, ઉદવાડા ને દમણ

પેદાશ--ડાગર, કોદરા, દીવેલી, શેરડી, નાગલી, ચણા ને વાલ

સુરત એજન્સિ.

સુરત જિલ્લાની પાસે આવેલા સચીન, વાસદા, ધરમપુર અને ડાગનુ રાજ્ય સુરત એજન્સિને નામે ઓળખાય છે સુરત જિલ્લાના કલેકટર આ ચારે નાના રાજ્યોના પોલિટિકલ એજટ છે આ એજન્સિનો વિસ્તાર સુરત જિલ્લા જેટલો છે, પણ વસ્તી સુરત જિલ્લાથી ત્રીજે ભાગે એટલે ૨,૮૦,૦૦૦ માણસની છે વાસદા, ધરમપુર અને ડાગના મુલકો જગલથી ભરપુર છે સચીન સસ્થાનની જમીન સપાટ ને રસાળ છે

(૧) સચીનનું રાજય.

આ રાજ્યના ગામો ચોર્યાસી તથા જલાલપોર તાલુકામા છુટક છુટક આવેલા છે. સચીનના નવાબ જજીરાના નવાબના વશના છે વિસ્તાર ૬૨ ચોરસ માઇલ છે, ને વસ્તી ૨૧,૦૦૦ માણસની છે

મુખ્ય ગામો--**સચીન**-એમા નવાબ સાહેબનો મહેલ તથા તેમની કચેરી છે એ રેલવે સ્ટેશન છે **ભીમપોર** ને **ડુમસ**-દરીઆ કિનારા પર હવા ખાવાના ઠેકાણા છે **લાછરસ**-એમા મહેલ છે

પેદાશ--જુવાર, કપાસ, ડાગર ને શેરડી

(૨) વાંસદાનું રાજ્ય

ચીખલી તાલુકાની પૂર્વમા આવેલુ છે વિસ્તાર ૨૪૦ ચોરસ માઇલ છે વસ્તી ૪૪ હજાર માણસની છે

સીમા.—ઉત્તરે-ગાયકવાડી રાજ્ય ને અબીકા નદી, પૂર્વે-ગાયકવાડનુ રાજ્ય ને ડાગનુ રાજ્ય, દક્ષિણે-ધરમપુરનુ રાજ્ય ને નાશક જિલ્લો, પશ્ચિમે-ચીખલી તાલુકો છે

નદી:--અબિકા ને એને મળનારી કાવેરી

મુખ્ય ગામો---**વાસદા**-(૫૦૦૦)બીલીમોરાથી પૂર્વ ૨૯ માઇલ પર રાજધાનીનુ મથક છે વાસદાના રાજા સોલકી રજપુત છે **બીનાર**, ને **કાંબળા** એ મોટા ગામ છે

પેદાશ---નાગલી, કોદરા, મહુડા, ખજુરા, ઇમારતી લાકડા ને સીસમ

---

(૩) ધરમપુરનું રાજ્ય.

આ રાજ્ય વાસદાના રાજ્યની દક્ષિણે આવેલુ છે વિસ્તાર ૭૦૪ ચોરસ માઇલ છે, વસ્તી એક લાખ માણસની છે કાળીપરજની વસ્તી વધારે છે. ડુગરો ને જગલો ઘણા છે તેથી હવા ખરાબ છે

સીમા—ઉત્તરે-ચીખલી તાલુકો ને વાસદાનુ રાજ્ય, પૂર્વે-પેઠ ને સુરગણાનો મુલક, દક્ષિણે-પેઠ, દમણ ને થાણા, પશ્ચિમે-વલસાડ ને પારડી તાલુકો છે

નદી—અબિકા, ઔરગા, વાકી, પાર, કોલક ને દમણગગા

મુખ્ય ગામો--**ધરમપુર (રામનગર)**-વલસાડથી પૂર્વે ૧૮ માઇલપર રાજધાનીનું મથક છે ધરમપુરના રાણા સીસોદીઆ રજપુત

છે. રૂથલા, આછાવણી ને ગોડથળ મોટા ગામ છે.

પેદાશ—ભાત, નાગલી, ને ઇમારતી લાકડુ

---

(૪) ડાંગનું રાજ્ય.

એ સહ્યાદ્રિ પર્વતની પશ્ચિમે આવેલુ છે વિસ્તાર ૬૬૦ ચોરસ માઇલ છે, પણ વસ્તી સચીનના રાજ્યથી પોણી છે ભીલની વસ્તી વધારે છે એનાપર ભીલ સરદારોનો અમલ છે, એમા પર્વતો અને ખીણો છે, ને તેમા ઘણે ઠેકાણે ઘાડા જગલો છે.

મુખ્ય ગામ—ડાંગ-એ રાજધાનીનુ મથક છે

પેદાશ—જુવાર, બાજરી, બટાટા, ઘઉ ને સાગ

પુનરાવર્તનના પરીક્ષક પ્રશ્નો.

૧ સુરત જિલ્લામા આવેલા બદરો ગણાવો

૨ સુરત જિલ્લામા મોટામા મોટો અને નાનામા નાનો કયો તાલુકો છે.

૩. જિલ્લામા આવેલા જાત્રાના ઠેકાણા કહો

૪. સુરત જિલ્લામા જ્યારે રેલવે નહોતી ત્યારે વેપાર શી રીતે ચાલતો હતો?

૫ જાત્રાથી શો લાભ?

૬ ગામની હવા શહેરના કરતા સારી હોવાના કારણો ગણાવો.

૭ સુરત જિલ્લાની પાસે કઇ એજન્સિ આવેલી છે? એ એજન્સિમા કયા કયા રાજ્યો આવેલા છે? અને તેમા સૌથી મોટુ રાજ્ય કયુ છે?

૮ સુરત જિલ્લામા જગલો કયા કયા છે? ને તેમા શી પેદાશ થાય છે?

૯ સુરત જિલ્લાના લોકો શરીરે મજબુત નથી તેનું કારણ શુ ?

૧૦ સુરત જિલ્લાની મુખ્ય નદીઓ ગણાવો

૧૧ નીચેની જગાઓ શુ છે ? કયા છે ? શાને માટે પ્રખ્યાત છે ?
સુરત, ડુમસ, તીથલ, હજીરા, બહુધાન, બારડોલી, ખેરગામ, વલસાડ, ધરાસણા, ઉદવાડા, નવસારી

૧૨ સુરત, બહુધાન, કોલક, દમણ, ચીખલી, ઓરપાડ, માડવી, ઉનાઇ એ કઈ નદીપર છે ?

૧૩ તાપી, મિઢોળા, પૂર્ણા, અબિકા, ઔરગા, ને કીમ નદીપર આવેલા ગામો ગણાવો

૧૪ પૂર્વમાથી પશ્ચિમમા વહેનારી નદીઓ ગણાવો.

૧૫. તમે જે જિલ્લામા રહો છો તેમા કયા કયા તાલુકા છે ? અને તે તાલુકાઓ તમારા તાલુકામાથી કઇ દિશામા છે ?

૧૬ ઓરપાડ, માડવી, બારડોલી, વાનોડ, જલાલપોર, નવસારી, બીલીમોરા, વલસાડ, વાસદા, ઉનાઇ, ઉદવાડા, એ સુરતથી કઇ દિશામા છે ?

૧૭. પારસી લોકોનુ જાત્રાનુ ઠેકાણુ કયુ અને તે કયા આવ્યુ ?

૧૮ સુરત જિલ્લાના કયા કયા તાલુકા દરીઆ કિનારે આવેલા છે ?

૧૯ પારડી ને માડવી તાલુકાની હવા સારી ન હોવાનુ કારણ શુ ?

૨૦. સુરતથી ઉદવાડા જતા કયા કયા સ્ટેશનો અને જકશનો આવે તે અનુક્રમે ગણાવો

૨૧. સુરત જિલ્લામા કઇ કઇ રેલવે આવેલી છે ?

૨૨. સુરત જિલ્લાના કયા તાલુકામા રેલવે નથી ? કયા કયા તાલુકામા ડુંગરો છે ?

૨૩ ઉમરસાડી બદરેથી વહાણમા બેસી દાડી જતા વચમા કઇ કઈ નદીઓના મુખ તથા બદરો આવે ?

૨૪ તમે જે તાલુકામા રહો છો તેમા કયા મોટા ગામો, નદીઓ ને સ્ટેશન છે ?

૨૫ માડવી ને વરીઆવ, એ બેમા કયુ ગામ ઉચી જગા પર છે ? અને તે તમે શા આધારે કહો છો

૨૬ સુરત જિલ્લામાથી કયા કયા ખનીજ પદાર્થ નીકળે છે ?

૨૭ સુરત જિલ્લામા કયો કયો પાક સારો થાય છે ?

૨૮ સુરત કરતા પારડીમા વધારે વરસાદ પડવાનુ કારણ શુ ?

૨૯ કાળી જમીનમા કયો કયો પાક સારો થય છે ?

૩૦ સુરત જિલ્લાની નિકાસ તથા આયાત ગણાવો.

૩૧ સુરત જિલ્લામા મુખ્ય કયા કયા ખાતા છે ને તેના મુખ્ય અમલદાર કયા કયા ?

૩૨ રાદેર, તડકેશ્વર, બીલીમોરા, ચીખલી, ચોરપાડ, હજીરો, વલસાડ, માડવી, વીથલ, જલાલપોર, અમલસાડ, કડોદ, નવસારી એ નકશામા બતાવો અને બારડોલીથી કેટલે અતરે છે તે ભરીને કહો (સૂચના—સ્કેલની સમજ આપ્યા પછી પ્રશ્ન પછવો)

૩૩ સુરત જિલ્લાના દરેક તાલુકાના મોટા મોટા બબ્બે ગામ અને નદીઓ લખો

૩૪ તાપી, મિઢોળા, પર્ણા, અબિકા, એ નદી કયા કયા તાલુકામાં આવી છે ?

૩૫ ચીખલી તાલુકાની પૂર્વમા કયુ દેશી રાજય છે ? ધરમપુરની ઉત્તરમા કયુ દેશી રાજય છે ?

૩૬ સુરત જિલ્લાના કયા તાલુકામા મુસલમાની રાજ્ય છે ?

૩૭ તમારા જિલ્લાના કલેકટર, પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ, ડિસ્ટ્રિક્ટ જડજ, સિવિલ સર્જન, એકિઝકયુટિવ ઇજનેર, ડેપ્યુટી એજયુકેશનલ ઇન્સ્પેકટરના નામ કહો

૩૮ નાગલી ને કોદરાનો પાક કયા કયા તાલુકામા થાય છે અને તે ઉપરથી તમે શુ અનુમાન કરો છો

૩૯ સુરત જિલ્લામા દીવાદાંડી કયા કયા છે ?

૪૦ કનાગગામ પારનેરા, ગણદેવી, ચીખલી, કડોદ, સરસ, જલાલપોર, દાંડી, સચીન, વાલોડ નુ છે ? કયા છે ? શાને માટે પ્રખ્યાત છે ?

૪૧ પારડી તાલુકો દરીઆ કિનારે હોવા છતા હવા સારી નથી તેનુ કારણ સમજાવો

૪૨ સુરત જિલ્લામા મ્યુનિસિપાલિટી કયા કયા છે ? હોસ્પિટાલો કેટલી છે અને તે કયા કયા ગામોમા છે? મુન્સફની કચેરી કયા કયાં છે ને કેટલી છે?

૪૩ સુરત, વલસાડ ને બીલીમોરામા વધારે વસ્તી હોવાનુ કારણ શુ ?

૪૪ સુરતથી પાકી સડકને રસ્તે વાસદા જવુ હોય તો રસ્તામા કયા કયા મોટા ગામ આવે ?

૪૫ કયા કયા તાલુકાની હવા તદુરસ્ત છે ?

૪૬ સુરત જિલ્લાના કલેકટર સાહેબને કયા કયા ઓદ્દા છે?

૪૭ વલસાડ ને જલાલપોર તાલુકામા વધારે વસ્તી હોવાનુ કારણ સમજાવો

૪૮ ઓરપાડ તાલુકામા કાળી જમીન હોવા છતા ડાગર કેમ થતી નથી?

૪૯ નીચેની જગ્યાઓ નકશાના ખોખામા પુરો

સુરત, ધરમપુર, જ.લાલપુર, રાદેર, વાસદા, નવસારી, સચીન, ઉનાઇ, બીલીમોરા, ડુમસ, ઉમરસાડી, અમલસાડ, ભીમપોર, કોલક, સીસોદરા, ઓરપાડ, ચીખલી, સુહાળી, ઉદવાડા, ખેરગામ, હજીરા, કુતા, વાલોડ, મોરા, કડોદ, સરસ, બારડોલી, તડકેશ્વર, બહુધાન

૫૦ કાઠાના લોકોનો મુખ્ય ધધો કયો છે?

૫૧ કીમ સ્ટેશનથી આગગાડીમા બેસી દમણ જતા વચમા કઇ કઇ નદીઓ આવે તે અનુક્રમે ગણાવો

૫૨ તમારા જિલ્લાના જે તાલુકામા રેલવે નથી, તે તાલુકામા જાત્રાનુ સ્થળ કયુ છે?

૫૩ ઓરપાડથી ઉમરસાડી જવુ હોય તો કયે રસ્તે જશો?

૫૪ નકશામા રેલવે ને પાકી સડક શી રીતે ઓળખાય?

૫૫ નકશામા નીચેની જગાઓ બતાવો

સુરત, વલસાડ, માડવી, જલાલપોર, ચીખલી, ઉદવાડા, નવસારી, બહુધાન, ઓરપાડ, તડકેશ્વર, બીલીમોરા, ઉમરસાડી, સચીન, બારડોલી, કડોદ, અમલસાડ, તીથલ, હજીરા, કીમ, દમણ, કુતા

૫૬ દેવકી ઉનાઇના કુડનુ પાણી ઉનુ શા કારણથી હશે?

૫૭. સુરત જિલ્લામા કયાંની જમીન વધારે રસાળ છે?

૫૮ સુરત જિલ્લાના કયા કયા તાલુકામા જુવાર થતી નથી?

સમાપ્ત.

ત્રિવેદિ વાચનમાળાના અર્થો.

બ્રિટિશ શાળા માટે			
પુસ્તક ૧લાના	૦—૪—૦	પુસ્તક ૪થાના	૦—૭—૦
પુસ્તક ૨જાના	૦—૫—૦	પુસ્તક ૫માના	૦—૮—૦
પુસ્તક ૩જાના	૦—૬—૦	પુસ્તક ૬ઠ્ઠાના	૦—૯—૦
		પુસ્તક ૭માના	૦-૧૦-૦

મેસર્સ. સી ડી શાહ એન્ડ કો૦ કૃત.

પહેલીના અર્થ	૦—૨—૬	છઠ્ઠીના	અર્થ	૦—૯—
બીજીના ,,	૦—૪—૦	સાતમીના	,,	૦-૧૦-
ત્રીજીના ,,	૦—૫—૦	કન્યા ૧લીના	,,	૦—૪—૦
ચોથીના ,,	૦—૭—૬	કન્યા ૨જીના	,,	૦—૫—૦
પાચમીના ,,	૦—૮—૦	કન્યા ૩જીના	,,	૦—૭—૦

—“ ડિક્ટેશન શિક્ષક ”—

બાળપોથીનો	૦-૨-૦	ત્રીજીનો	૦—૩
પહેલીનો	૦—૨—૬	ચોથીનો	૦—૪
બીજીનો	૦—૩—૦	પાચમીનો	૦—૪

☞ દરેક ધોરણના “મુખગણિત શિક્ષક” તૈયાર છે

ગુજરાતની સા૦ ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૩ આના

મુબઈ ઇલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪॥ આના

હિંદુસ્તાનની સા૦ ભુગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪ આના

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“મુખગણિત શિક્ષક” વગેરેના કર્તા, શાહપોર—સુરત

બુકસેલર—લલ્લુભાઈ નારણદાસ લીમડાચોક—સુરત